

การศึกษาการดำเนินงานและการตอบสนองความต้องการของประชาชนของโครงการประชารัฐ ในจังหวัดขอนแก่น

A STUDY OF OPERATIONS AND RESPONSE TO THE NEEDS OF CITIZENS OF THE CIVIL-STATE PROJECTS IN KHON KAEN PROVINCE.

ภูบดีรินทร์ วรชينا^{1*} และ กฤษวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์²

PHUBORDIN WORACHINA¹ and GRICHAWAT LOWATCHARIN²

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการดำเนินงานของโครงการประชารัฐในจังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อประเมินโครงการประชารัฐในจังหวัดขอนแก่นในการแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชน 3) เพื่อให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพของโครงการประชารัฐในจังหวัดขอนแก่นในการแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชน ผู้วิจัยทำการศึกษาโครงการของ บริษัท ประชากรัฐรักษามัคคีขอนแก่น(วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด จังหวัดขอนแก่น โดยใช้การวิจัยแบบกรณีศึกษาหลายกรณีแบบองค์รวม และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ได้แก่ผู้บริหารบริษัทประชารัฐรักษามัคคีขอนแก่น และประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ

ผลการศึกษาพบว่า การขับเคลื่อนนโยบายประชารัฐโดยบริษัท จะมีบริษัทประชารัฐรักษามัคคีจังหวัดเป็นผู้ดำเนินการเรื่องการตลาด ดูแลกระบวนการผลิต โดยร่วมกับคณะทำงานของภาครัฐ และการมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชารัฐจะมีการร่วมกันในลักษณะการเข้าร่วมเป็นหุ้นส่วนของบริษัท โดยการลงหุ้นตามสัดส่วนที่ได้กำหนดไว้และแต่ละภาคส่วนก็จะสนับสนุนการทำงานตามความสามารถและความถนัดของตน ซึ่งเมื่อพิจารณาจากผลการดำเนินการของบริษัท พบว่า บริษัทได้มีบทบาทค่อนข้างสำคัญในการเข้าไปให้ความช่วยเหลือชุมชนและประชาชนในพื้นที่ แต่อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินงานของบริษัทยังมีปัญหาบางประการ เช่น ปัญหาการดำเนินงานร่วมกับภาครัฐ ปัญหาความเชื่อมโยงกับภาคประชาชน ปัญหาด้านงบประมาณ ซึ่งเป็นอุปสรรคทำให้โครงการดังกล่าวยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ได้ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ เพราะมีเพียงบางพื้นที่หรือบางกลุ่มเท่านั้นที่ได้รับประโยชน์ ดังนั้น การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นกับนโยบายในลักษณะเดียวกันเพื่อพัฒนาโยบายสาธารณะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด

คำสำคัญ : บริษัทประชารัฐรักษามัคคีจำกัด ; การตอบสนองความต้องการของประชาชน ; การนำนโยบายไปปฏิบัติ ; การประเมินผลนโยบาย

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น, Master's student Master of Public Administration Program College of Local Administration Khon Kaen University

² อาจารย์ประจำวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น, Lecture of Public Administration Program College of Local Administration Khon Kaen University

* Corresponding author. Email : phubordin_w@kkumail.com

ABSTRACT

The national government of Thailand has initiated the so-called Pracharat or Civi-State Policy, a host of public projects that mobilize efforts from the public, private, voluntary, and civil society sectors to socio-economic problems, particularly poverty and income inequality. The current study aimed to 1) Study the operation of the Pracharath Projects in Khon Kaen Province 2) to examine the responsiveness of civil-state projects operated by the Pracharat Rak Samakki Khon Kaen (Social Enterprise) Company Limited in Khon Kaen Province 3) to propose guidelines for improvement. The authors employ a holistic multiple case study design and collect data via in-depth interviews of company's administrators and citizens in the service areas.

Findings that driving the public policy by the company There will be Pracharat Rak Samakkhi Province Company as the marketing manager. Supervise the production process By working with the government working group and the participation of the civil state network will be shared as a partnership of the company by shares in the proportion specified, and each sector will support the work according to their ability and expertise. Considering the Company's operating results, it is found that the Company has played a relatively important role in helping the community and the people in the area. However, there are still some problems with the company's operations, such as operating problems with the government. Problems of connection with the public sector budget issues. This is an obstacle that makes the project unable to meet the needs of the people in accordance with the objectives of the project because only certain areas or groups benefit, therefore, These findings provide implications for the government in revise and improve implementation mechanisms of the Civil-State Policy in order to truly elevate quality of life of Thai citizens.

Keywords: Civil-State Projects ; Responsiveness ; Policy Implementation ; Policy

บทนำ

หลังจากการรัฐประหารเมื่อปี พ.ศ.2557 รัฐบาลของ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา มีนโยบายที่จะช่วยเหลือประชาชนในการลดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยเริ่มจากการสร้างรายได้และความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ จึงเกิดเป็นนโยบาย “ประชารัฐ” (กรมการพัฒนาชุมชน, 2560) ซึ่งมีที่มาจากแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG) กล่าวคือ การมองประชาชนเป็นศูนย์กลางในการจัดการปกครอง เน้นการสร้างความรู้ความผูกพันและการมีส่วนร่วมระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งรัฐจะลดบทบาทตนเองจากที่เคยเป็นผู้ควบคุมกำกับสังคมกลายเป็นตัวแสดงหลักตัวหนึ่งของนโยบายเท่านั้น (Pestoff and Brandsen, 2010) ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วนโยบายสาธารณะที่นำแนวคิด NPG มาปฏิบัติ มักจะมีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนโครงการในภาพรวมสูงกว่า

โครงการที่ดำเนินการโดยภาครัฐในลักษณะเดิมเพียงลำพัง (นพพล อัครชาติ, 2559)

การขับเคลื่อนงานโดยใช้กลไกประชารัฐ มีการกำหนดแนวทางในการดำเนินงาน หลักการทำงาน บทบาทและความเชื่อมโยงกันของทุกภาคส่วน โดยได้ตั้งคณะผู้ดูแลและสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายขึ้น (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2559) และมอบหมายให้กลุ่มงานด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ เป็นผู้รับผิดชอบนำโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ผู้แทนภาครัฐและบริษัทเอกชนเป็นผู้แทนภาคเอกชน โดยได้มีการจัดตั้งบริษัทประชารัฐรักสามัคคี จำกัด ขึ้นเพื่อตอบสนองนโยบายดังกล่าว (ไทยรัฐออนไลน์, 2559)

ในการจัดตั้งบริษัทประชารัฐรักสามัคคี ได้มีการจัดตั้งบริษัทขึ้นใน 2 ระดับ ได้แก่ ระดับประเทศและระดับจังหวัด ซึ่งในระดับประเทศบริษัทดังกล่าวจะมีหน้าที่เป็น

Holding Company มีเป้าหมายเพื่อ “สร้างรายได้ให้ชุมชน เพื่อประชาชนมีความสุข” มีกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม ได้แก่ การเกษตร การแปรรูป และการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยยึดตามหลักแนวคิด “ชุมชนลงมือทำ เอกชนขับเคลื่อน รัฐบาลสนับสนุน” ซึ่งกระบวนการทั้งหมดจะถูกขับเคลื่อนในรูปแบบวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise: SE) (คณะทำงานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ, 2558)

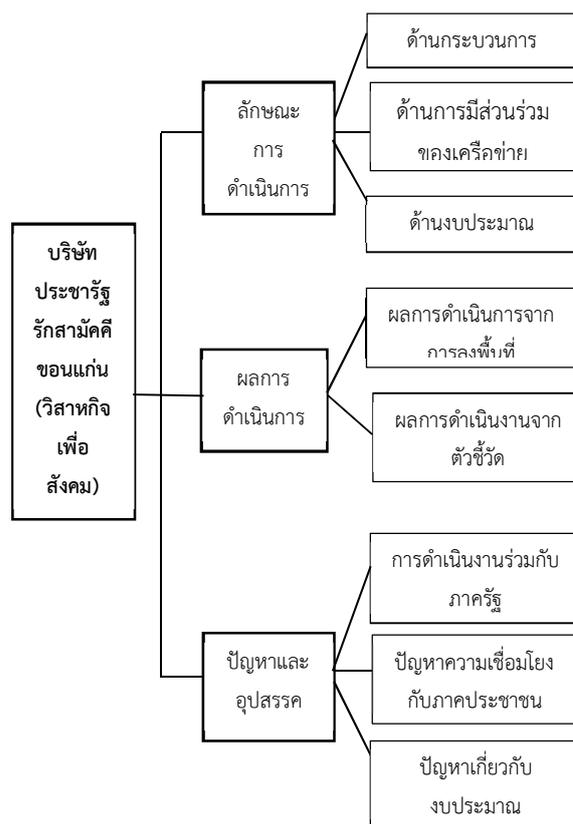
เมื่อบริษัทประชารัฐรักสามัคคี (ประเทศไทย) และบริษัทประชารัฐรักสามัคคีขอนแก่น ดำเนินการมาได้ระยะหนึ่งก็ได้เกิดกระแสการวิพากษ์วิจารณ์และการตั้งข้อสังเกตว่าโครงการดังกล่าวเป็นการเอื้อประโยชน์ให้แก่ภาคเอกชนที่เป็นบริษัทขนาดใหญ่ ให้ได้รับประโยชน์จากทั้งทางตรงและทางอ้อม (ธันภัทร โคตรสิงห์, 2560) และบริษัทประชารัฐไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างจริงจัง อีกทั้ง ประชาชนหรือชุมชนไม่ให้ความสนใจหรือได้ออกจากการเข้าร่วมเพราะเห็นว่าการเข้าร่วมโครงการไม่สามารถตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนเท่าที่ควร (ประชาชาติธุรกิจ, 2561)

ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมุ่งประเมินโครงการประชารัฐ โดยศึกษาจากชุมชนที่มีการเข้าร่วมโครงการของบริษัทประชารัฐรักสามัคคีขอนแก่น (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ในด้านต่างๆ ว่าเมื่อมีการเข้าร่วมกับบริษัทแล้วจะทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น มีช่องทางในการขายผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นและสามารถแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้จริงหรือไม่ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานเพื่อแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานของโครงการประชารัฐในจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อประเมินโครงการประชารัฐในจังหวัดขอนแก่นในการแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชน
3. เพื่อให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพของโครงการประชารัฐในจังหวัดขอนแก่นในการแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชน

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาโครงการบริษัทประชารัฐรักสามัคคีขอนแก่น (วิสาหกิจเพื่อสังคม) ผู้วิจัยเลือกใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยในลักษณะกรณีศึกษาหลายกรณีแบบองค์รวม (Holistic Multiple Case Study) และผู้วิจัยได้ทำการศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีลักษณะระบบจำเพาะ (Bounded System) วิธีการวิจัยแบบเดียวกัน เพื่อหาข้อมูลและข้อสรุป (Yin, 2014)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีเลือกประชากรโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกศึกษาพื้นที่ที่มีการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อชี้ให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเมื่อมีการนำนโยบายไปปฏิบัติ จึงได้พื้นที่ประชากรจะศึกษา ได้แก่ 1.ด้านการเกษตร คือ กลุ่มผู้เลี้ยงไก่KKU1 เขตอำเภอก

เมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 2.ด้านการแปรรูป คือ กลุ่มแปรรูปน้ำมะนาวบ้านโสกจาน ตำบลในเมือง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น 3.ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ บ้านโคกสง่าหรือหมู่บ้านงูจงอาง ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น และผู้วิจัยได้ทำการเลือกหน่วยงานผู้รับผิดชอบโครงการบริษัทประชารัฐรักสามัคคีจังหวัดขอนแก่น เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกในด้านการดำเนินงานของบริษัท

ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) จากประชากรผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการบริษัทประชารัฐรักสามัคคีขอนแก่น ทั้งหมด 13 คน แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1) ผู้รับผิดชอบโครงการบริษัทประชารัฐรักสามัคคีจังหวัดขอนแก่น จำนวน 3 คน ประกอบด้วย ประธานกรรมการบริษัท 1 คน หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนจังหวัดขอนแก่น 1 คน และนักวิชาการพัฒนาชุมชนจังหวัดผู้ได้รับมอบหมาย 1 คน รวม 4 คน

2) ประชาชนในพื้นที่ คือ ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการกับบริษัทประชารัฐรักสามัคคีขอนแก่น ได้แก่ กลุ่มผู้เลี้ยงไก่KKU1 เขตอำเภอเมืองขอนแก่น 3 คน กลุ่มแปรรูปน้ำมะนาวบ้านโสกจาน 3 คน และบ้านโคกสง่า 3 คน รวมทั้งสิ้น 9 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยจะใช้เครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูลและรวบรวมข้อมูล จะใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interviews) โดยมีแบบสัมภาษณ์ 2 ชุด แบ่งเป็น

1. แบบสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบโครงการบริษัทประชารัฐรักสามัคคีขอนแก่น
2. แบบสัมภาษณ์สำหรับประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้มาจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบของข้อมูลเชิง

พรรณนา ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนและกระบวนการการวิเคราะห์ข้อมูลไว้ ดังนี้

1) ผู้วิจัยจะทำการจัดกระทำข้อมูลหรือการจัดระเบียบข้อมูล (data processing) ซึ่งเป็นการดำเนินการเกี่ยวกับข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ในรูปของการบันทึกเสียง คำสัมภาษณ์ และเอกสารประกอบที่ได้มาจากการลงพื้นที่ มาจัดเตรียมข้อมูลก่อนที่จะนำไปวิเคราะห์ (กรรณิการ์ สุขเกษม, 2546)

2) การจัดเตรียมข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการนำไปวิเคราะห์ สำหรับงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยจะทำการจัดเตรียมข้อมูล 2 ส่วน ได้แก่ 1) การจัดเตรียมข้อมูลที่ได้จากเอกสาร จะทำการตรวจสอบว่าเอกสารนั้นมีที่มาอย่างไร มีเนื้อหาอย่างไร เกี่ยวข้องกับงานวิจัยอย่างไร (กัญญา ลินทรรัตนกุล และวรรณภา โพธิ์น้อย, 2544) 2) การจัดเตรียมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์คือ การนำเทปจากการสัมภาษณ์มาถอดคำสัมภาษณ์ เฉพาะส่วนที่สำคัญและเกี่ยวข้องโดยตรงกับงานวิจัย และส่งให้กลุ่มตัวอย่างตรวจสอบแล้วผู้วิจัยจะนำข้อมูลมาเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ

3) การให้รหัสข้อมูล โดยผู้วิจัยจะทำการทำความเข้าใจกับข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ แล้วจึงนำมากำหนดประเด็นหลักและค้นหาข้อความที่สอดคล้องกับประเด็นหลักนำไปสู่การกำหนดรหัสสำหรับแต่ละความหมาย เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ตามกระบวนการที่กำหนดไว้ (สิริศักดิ์ อาจิวิชัย, 2559)

4) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนเริ่มจากการเรียบเรียงข้อมูล จำแนกชนิดข้อมูล วิเคราะห์องค์ประกอบของข้อมูลเชิงพรรณนา วิเคราะห์ทบทวนประเด็นสำคัญ และสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลในท้ายที่สุด

สรุปผลการวิจัย

การที่จะพิจารณาว่าโครงการประชารัฐในจังหวัดขอนแก่นสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้หรือไม่ จะต้องพิจารณาจากลักษณะการดำเนินการของบริษัท ผลการดำเนินการของบริษัท และปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงาน ดังจะกล่าวต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 ลักษณะการดำเนินการของบริษัท ประชากรัฐรักสามัคคีขอนแก่น (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด

1. ด้านกระบวนการ บริษัทประชากรัฐรักสามัคคีจังหวัดจะดำเนินการเรื่องการตลาด ดูแลกระบวนการผลิต ในส่วนที่ภาครัฐไม่สามารถจัดการได้ โดยร่วมกับคณะทำงานของภาครัฐที่ เรียกว่า คณะกรรมการประสานและขับเคลื่อนนโยบายสานพลังประชารัฐประจำจังหวัด หรือ คสป. ซึ่งทำหน้าที่ ขับเคลื่อนนโยบายของภาครัฐเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนในรูปแบบสานพลังประชารัฐและให้คำแนะนำแนวทางในการดำเนินงานแก่บริษัทประชากรัฐรักสามัคคีจังหวัด ในการทำงานทั้งสองฝ่ายจะร่วมกันค้นหาชุมชนที่มีความสนใจอยากจะทำร่วมโครงการและลงไปจัดเวทีวิเคราะห์และประเมินศักยภาพของกลุ่มเป้าหมาย เมื่อได้กลุ่มเป้าหมายแล้วจะนำมาจัดทำเป็นบัญชีกลุ่มเป้าหมายเพื่อดำเนินการขับเคลื่อนต่อไป

2. ด้านการมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชารัฐ ในเบื้องต้นจะมีการร่วมกันในลักษณะการเข้าร่วมเป็นหุ้นส่วนของบริษัท ประชากรัฐรักสามัคคีขอนแก่น(วิสาหกิจเพื่อชุมชน) จำกัด โดยการลงหุ้นตามสัดส่วนที่ได้กำหนดไว้ในนโยบาย และแต่ละภาคส่วนก็จะสนับสนุนการทำงานตามความสามารถและความถนัดของตน กล่าวคือ ภาครัฐ มีหน้าที่วิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มพื้นที่เป้าหมาย ประสานงานระหว่างบริษัทประชารัฐกับพื้นที่ดำเนินการหรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้องทั้งหมด รวมถึงการให้องค์ความรู้และการพัฒนาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ ภาคเอกชน เป็นผู้ดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ และการเชื่อมโยงตลาด เห็นได้จากการที่ภาคเอกชนได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งที่สามารถขับเคลื่อนงานได้ เช่น ประธานบริษัท กรรมการผู้จัดการ อีกทั้ง เป็นผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ เช่น การเอื้อสถานที่ให้เป็นที่ทำการของบริษัท บริษัทจำหน่ายอาหารสัตว์ได้ให้เครดิตในการซื้ออาหารสัตว์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรที่ไม่มีเงินลงทุนทางสรรพสินค้าเปิดตลาดรองรับสินค้าจากเกษตรกร ภาควิชาการ ช่วยเหลือเรื่องการค้าคว่ำวิจัย พัฒนาเทคโนโลยีการผลิตและวิชาการด้านการเกษตรและการแปรรูป เช่น การที่บริษัทได้นำผลงานของศูนย์เครือข่ายวิจัยและพัฒนาด้านการปรับปรุงพันธุ์สัตว์ (ไก่พื้นเมือง) มหาวิทยาลัยขอนแก่นมาต่อยอด ภาคประชาสังคม จะเป็นผู้ช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสร้างความเชื่อมโยงระหว่างชุมชน แต่ในการ

ดำเนินงานของบริษัทจังหวัดขอนแก่น ยังไม่ปรากฏบทบาทที่ชัดเจนของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนงาน และภาคประชาชน เป็นเจ้าของผลิตภัณฑ์ เรียนรู้และลงมือทำตามแนวทางที่บริษัทวางแผนให้

การทำงานร่วมกับบริษัทประชากรัฐรักสามัคคีประเทศไทย (Holding Company) ในแง่ของการปฏิบัติงานไม่ได้ร่วมกันปฏิบัติในระดับพื้นที่ เพราะถือว่ามีภาระจดทะเบียนแยกเป็นนิติบุคคลต่างหากแล้วจะไม่มีมีการเข้าไปควบคุมการทำงานของบริษัทระดับจังหวัด แต่การดำเนินงานจะอยู่ในลักษณะของการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุน เช่น การจัดประชุมสรุปผลงานประจำปี การหาช่องทางการตลาดระดับประเทศมาเสนอ การสนับสนุนบุคลากรตำแหน่งนักพัฒนาธุรกิจให้มาปฏิบัติงานร่วมกับบริษัทในระดับจังหวัดรวมทั้ง การทำหน้าที่ประสานงานกับบริษัทขนาดใหญ่ให้เข้ามาติดต่อกับผู้ผลิตโดยตรง

3. ด้านงบประมาณ เนื่องจากบริษัทประชากรัฐรักสามัคคีจังหวัดขอนแก่น ดำเนินการในลักษณะที่เป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise: SE) ที่มีลักษณะเป็นบริษัทเอกชนแต่มีเป้าหมายหลักเพื่อช่วยเหลือสังคมไม่ใช่จัดตั้งขึ้นเพื่อการค้าเชิงพาณิชย์ รายได้หลักของบริษัทจะมาจาก 2 ช่องทาง คือ เงินทุนของบริษัทที่มาจากการระดมหุ้น หุ้นละ 1,000 บาท จำนวน 4,000 หุ้น รวมเป็นเงินทุนจำนวน 4 ล้านบาท และเงินที่เกิดจากส่วนต่างของรายได้หลังจากการดำเนินธุรกิจของชุมชน เช่น การขายพันธุ์ไก่ให้กับเกษตรกร

ประเด็นที่ 2 ผลการดำเนินการของบริษัท ประชากรัฐรักสามัคคีขอนแก่น (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด

1. ผลการดำเนินการจากการลงพื้นที่ จากการลงพื้นที่ประเมินการดำเนินการของบริษัท ประชากรัฐรักสามัคคีขอนแก่น (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด พบว่า บริษัทมีบทบาทสำคัญในการเข้าไปให้ความช่วยเหลือชุมชนและประชาชนตามแนวทางการดำเนินงานของบริษัท ได้แก่ การสนับสนุนปัจจัยการผลิตที่เกี่ยวกับการเกษตร บริษัทได้ทำการพัฒนาปัจจัยการผลิตและคัดเลือกสิ่งที่มีคุณภาพที่จะส่งต่อไปให้เกษตรกรและชุมชนนำไปต่อยอดในการสร้างรายได้ เช่น การผลิตลูกไก่ที่มีคุณภาพแล้วส่งต่อไปให้เกษตรกรที่สนใจนำไปเลี้ยง บริษัทได้สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลผลิต ด้วยการวิเคราะห์ค้นหาผลิตภัณฑ์ที่มีความโดดเด่น เพื่อเป็นการสร้างความสนใจให้แก่ผู้บริโภคและ

สามารถนำออกจำหน่ายได้ง่ายขึ้น จึงเกิดการนำไก่พันธุ์ KKU1 มาพัฒนาเพื่อส่งออกขายในตลาด การหาตลาดให้แก่ผู้ผลิตและชุมชน โดยการประสานงานกับห้างสรรพสินค้าหรือร้านค้าเพื่อนำผลิตภัณฑ์ไปจำหน่าย การติดต่อบริษัทอื่นให้เข้ามารับผลผลิตไปจำหน่ายโดยตรง และการจัดบูธจำหน่ายสินค้าให้แก่ประชาชน การพัฒนาศักยภาพของประชาชน โดยบริษัทได้เข้าไปแนะนำการจัดการนักท่องเที่ยวให้แก่ประชาชนที่ดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน และส่งเสริมการพัฒนาอาชีพของประชาชนในด้านอื่น เช่น การส่งเสริมบริการนวดน้ำมัน การพัฒนาแหล่งที่พักโดยชุมชน (Home Stay) เป็นที่เลี้ยงในการเลี้ยงไก่KKU1 การช่วยเหลือด้านการประชาสัมพันธ์ บริษัทได้ทำการประชาสัมพันธ์โครงการและผลิตภัณฑ์ที่มีการเข้าไปพัฒนาผ่านสื่อในระดับต่าง ๆ เพื่อให้เป็นที่รู้จักของผู้บริโภคมากขึ้น เช่น การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลิตภัณฑ์จากไก่KKU1 การประชาสัมพันธ์งานวันจูงจูงโลกที่จัดโดยหมู่บ้านโคกสง่า

2. ผลการดำเนินงานจากตัวชี้วัด ในการวัดความสำเร็จของโครงการบริษัท ประชากรรัฐรักสามัคคีจังหวัด (วิสาหกิจเพื่อชุมชน) จำกัด จะมีทั้งหมด 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ รายได้ของกลุ่มเป้าหมาย จำนวนผลิตภัณฑ์ที่บริษัทร่วมพัฒนา และสร้างมูลค่าเพิ่ม และจำนวนกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานโดยบริษัท ซึ่งจากการศึกษาพบว่า

1) รายได้ของกลุ่มเป้าหมาย เมื่อวิเคราะห์รายได้เฉลี่ยของประชาชนที่อยู่ในกลุ่มเป้าหมายการดำเนินงานของบริษัทจากฐานข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน(จปฐ.) จากปี 2560 ถึงปี 2561 พบว่า รายได้เฉลี่ยต่อปีของประชาชนบ้านโคกสง่าเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.2 และรายได้เฉลี่ยต่อปีของประชาชนที่เลี้ยงไก่KKU1 ในตำบลโนนท่อนและตำบลหนองตุม อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น เพิ่มขึ้นร้อยละ 8.2 และร้อยละ 17.6 ตามลำดับ แสดงว่าหลังจากที่บริษัทประชารัฐรักสามัคคีเข้ามาดำเนินการแล้วประชาชนมีรายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้น และเมื่อพิจารณากรณีบ้านโสกจานที่บริษัทยังไม่ได้เข้าไปดำเนินการอย่างเป็นทางการ เพราะมีเพียงการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพเบื้องต้นเท่านั้น พบว่ารายได้เฉลี่ยต่อปีของประชาชนลดลงร้อยละ 0.37

2) จำนวนผลิตภัณฑ์ที่บริษัทร่วมพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่ม พบว่า มีโครงการที่บริษัทได้ร่วมพัฒนารวมทุกกลุ่มงานทั้งหมด จำนวน 15 โครงการ แบ่งเป็น ด้านเกษตร 7

โครงการ ด้านแปรรูป 6 โครงการ และด้านท่องเที่ยวโดยชุมชน 2 โครงการ แต่ส่วนใหญ่จะไม่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

3) จำนวนกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานโดยบริษัท ในปี 2560/2561 มีกลุ่มเป้าหมายที่ผ่านการเห็นชอบทั้งสิ้น 96 กลุ่ม แต่พบว่ากลุ่มเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์และสามารถสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้แก่ประชาชนได้ต่อไป มีเพียง 2 กลุ่ม คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่KKU1 และหมู่บ้านจูงจูงจูงเท่านั้น

ประเด็นที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการของบริษัท ประชากรรัฐรักสามัคคีขอนแก่น (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด

จากการศึกษาพบว่า การดำเนินการของบริษัทนั้นไม่มีปัญหาในหลากหลายมิติซึ่งส่งผลให้บริษัทไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพตามแนวทางที่ได้กำหนดและส่งผลการดำเนินการไม่ประสบความสำเร็จ ดังนี้

การดำเนินงานร่วมกับภาครัฐ มีปัญหาเนื่องจากแต่ละฝ่ายขาดความเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยบริษัทมองว่าผลิตภัณฑ์ที่จะพัฒนาจะต้องสามารถสร้างความแตกต่างได้ แต่ภาครัฐจะเน้นการส่งเสริมโครงการเดิมที่ได้เข้าไปพัฒนาอยู่แล้วและเป็นผลิตภัณฑ์อยู่ทั่วไปภายในภูมิภาคอีสาน เช่น ข้าว ผ้าไหม ซึ่งบริษัทมองว่าไม่มีลักษณะโดดเด่นพอที่จะไปจำหน่ายแข่งกับสินค้าเดิมที่ติดตลาดอยู่แล้ว บริษัทจึงไม่ได้ดำเนินการตามที่ภาครัฐเสนอและไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐเท่าที่ควร นอกจากนี้ ยังมีปัญหาในการค้นหาและกำหนดกลุ่มเป้าหมายซึ่งภาครัฐมักจะทำการวิเคราะห์โดยใช้ระยะเวลาอันนานและมีกระบวนการบางอย่างที่ไม่จำเป็น ทำให้การทำงานของบริษัทเกิดความล่าช้าอย่างมาก

ปัญหาความเชื่อมโยงกับภาคประชาชน แม้จะมีหลายโครงการที่บริษัทได้พยายามเข้าไปพัฒนา แต่ประชาชนกลับขาดเข้าใจในกระบวนการทำงานของบริษัท ส่วนใหญ่จึงล้มเลิกโครงการไปในที่สุด อีกทั้ง ประชาชนยังเกิดความสับสนกับโครงการอื่นที่ได้ดำเนินการมาก่อนแล้วเพราะหน่วยงานเดียวกันได้ดำเนินการซ้ำซ้อนกันหลายโครงการ ส่งผลให้เกิดปัญหาในการติดต่อประสานงานระหว่างผู้ทำงานร่วมกัน

ปัญหาด้านงบประมาณ บริษัทมีข้อจำกัดในจัดหางบประมาณ เนื่องจากไม่สามารถนำเงินทุนของบริษัทไปดำเนินการทางพาณิชย์เพื่อหาเงินเข้าบริษัทได้ อีกทั้ง ภาครัฐเองก็ไม่สามารถให้งบประมาณสนับสนุนแก่บริษัทโดยตรงได้

เพราะการที่บริษัทประชารัฐจัดทะเบียนเป็นนิติบุคคลแล้วย่อมถือว่าเป็นบริษัทเอกชน หากภาครัฐให้งบประมาณมาสนับสนุน โดยตรงย่อมเป็นการผิดระเบียบของทางราชการ บริษัทจึงไม่มีงบประมาณสนับสนุนจากช่องทางอื่นนอกจากเงินลงทุนจำนวน 4 ล้านบาทและเงินรายได้ของบริษัทที่มาจากดำเนินงานซึ่งถือว่ามีความน้อยมากเมื่อเทียบกับภารกิจที่ต้องทำ บริษัทจึงขาดเงินทุนในการหมุนเวียนที่จะนำมาพัฒนากลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง ทำให้การดำเนินงานต้องหยุดไปเป็นระยะ

ผลตอบแทนของผู้ดำเนินโครงการ ในการดำเนินการของบริษัทนั้นผู้ดำเนินงานของบริษัทและผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดจะไม่มีค่าตอบแทน ไม่มีเบี้ยประชุม ไม่มีค่าเดินทาง จึงทำให้ขาดแรงจูงใจในการทำงาน อีกทั้งผู้ร่วมทุนส่วนใหญ่เห็นว่าหากลงทุนแล้วไม่เกิดรายได้ก็ไม่มีใครสนใจอยากมาลงทุน

อภิปรายผลการวิจัย

1. แม้ภาครัฐจะได้เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการสาธารณะตามแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (NPG) และบริษัท ประชาธิปไตยรักสามัคคีขอนแก่น (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด จะได้กำหนดกระบวนการดำเนินการไว้อย่างละเอียดชัดเจนแล้ว แต่การดำเนินการในภาคปฏิบัติยังทำได้ยาก เนื่องจากมีปัญหาหลายประการ ในลักษณะดังต่อไปนี้

1.1 ปัญหาการทำงานร่วมกันของเครือข่ายประชารัฐที่ภาครัฐกับบริษัททำงานไม่สอดคล้องกัน ที่เห็นได้ชัดคือ กรณีที่บริษัทประชารัฐรักสามัคคีมองว่าการที่จะทำการตลาดให้กับสินค้าได้ สินค้ามันจะต้องมีความแตกต่างไปจากสินค้าเดิมที่มีอยู่ทั่วไป เพื่อให้สินค้าหรือผลิตภัณฑ์สามารถขายได้ในตลาดปัจจุบัน โดยการประยุกต์และแปรรูปให้ดูแปลกใหม่เข้ากับกระแสนิยมของผู้บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไหวพจน์ ดวงจันทร์ จุฑามาส ทองบัวรุ่งและภูมิพัฒน์ ชมพูวิเศษ (2558) แต่ภาครัฐกลับไม่ตอบสนองแนวทางการทำงานของบริษัท เพราะรัฐเชื่อว่าการส่งเสริมและอนุรักษ์สินค้าดั้งเดิมที่มีการพัฒนาขึ้นมา เช่น ผ้าไหม ผ้าฝ้าย ข้าวชนิดต่าง ๆ จะสามารถพัฒนาและจำหน่ายได้ง่ายกว่า ภาครัฐจึงไม่ได้ให้การสนับสนุนบริษัทในการพัฒนาสินค้าที่ภาครัฐไม่เห็นด้วย การดำเนินโครงการจึงไปเป็นอย่างยากลำบาก และส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับ ศศิธร ทองจันทร์

(2559) ที่พบว่า การดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนที่จะประสบความสำเร็จจะต้องเป็นการทำงานร่วมกันในรูปแบบเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการประสานเครือข่ายร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาควิชาการ ชุมชนและภาคประชาชน ซึ่งมีการร่วมดำเนินงานตั้งแต่ขั้นตอนรวบรวมและวิเคราะห์สภาพปัญหาในชุมชนไปจนถึงการบูรณาการแผนชุมชนสู่ยุทธศาสตร์จังหวัด ในลักษณะการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

1.2 ปัญหางบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน เนื่องจากข้อจำกัดในการจัดตั้งบริษัทและระเบียบของทางราชการ ส่งผลให้การดำเนินงานของโครงการบริษัทประชารัฐรักสามัคคีเป็นไปอย่างล่าช้าหรือไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างเต็มที่ ประชาชนจึงไม่ได้รับประโยชน์เท่าที่ควร สอดคล้องกับงานของ ณีฎฐิมา มากชู (2545) ที่พบว่า โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน(กช.คจ.) ซึ่งเป็นโครงการของรัฐ ที่มีปัญหาการขาดแคลนงบประมาณ และมีแผนการปฏิบัติงาน ระเบียบของโครงการไม่เหมาะสมในการนำลงไปปฏิบัติในพื้นที่ ย่อมส่งผลต่อการขับเคลื่อนงานเป็นอย่างมาก

1.3 ปัญหาความเชื่อมโยงกับภาคประชาชน ที่สืบเนื่องมาจากความไม่ชัดเจนของนโยบาย ทำให้ประชาชนขาดความเข้าใจและถอนตัวจากโครงการไปในที่สุด ซึ่งจากงานวิจัยของ สมใจ สังข์แสตมภ์ (2554) พบว่า การที่จะให้ภาคประชาชนและชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมนั้น จำเป็นต้องมีนโยบายที่ชัดเจน หากนโยบายมีความชัดเจนผู้ปฏิบัติย่อมมีความรู้ความเข้าใจในการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างถูกต้องและนโยบายนั้นย่อมได้รับการสนับสนุนจากประชาชนโดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนนโยบายนั่นเอง

2. เมื่อพิจารณาจากข้อมูลรายได้ของกลุ่มเป้าหมายและบทบาทการทำงานของบริษัท พบว่า หากพื้นที่เป้าหมายได้รับการผลักดันและพัฒนาโดยบริษัท ประชาธิปไตยรักสามัคคีขอนแก่น (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ย่อมสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในแง่ของการแก้ปัญหาความยากจนได้ในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังเป็นเพียงการตอบสนองความต้องการในบางพื้นที่เท่านั้น เพราะตัวชี้วัดในด้านจำนวนผลิตภัณฑ์ที่บริษัทร่วมพัฒนาและจำนวนกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์นั้นสะท้อนออกมาว่า ในภาพรวมแล้วโครงการบริษัทประชารัฐยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการให้แก่ประชาชนในระดับกว้างทั่วทั้งจังหวัดได้

ดังนั้น จากการวิจัยจึงได้ข้อค้นพบว่า ประชาชนในพื้นที่ที่บริษัทได้เข้าไปดำเนินการคือผู้ได้รับประโยชน์จากโครงการประชารัฐ แต่ก็ไม่มีความแน่นอนว่าการดำเนินการในพื้นที่ใดจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ในทางกลับกันบริษัทเอกชนที่ได้เข้าไปถือหุ้นและมีบทบาทสำคัญในบริษัทประชารัฐรักสามัคคีในระดับประเทศและระดับจังหวัดทั่วประเทศ ย่อมได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างแน่นอนมากกว่าประชาชนในพื้นที่เอง เพราะอย่างน้อยที่สุดบริษัทเหล่านั้นย่อมได้ประโยชน์จากการทำการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ (Corporate Social Responsibility: CSR) คือ การได้วางตำแหน่งตราสินค้าของตน (Brand Positioning) และบริษัทเอกชนยังได้รับฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ที่ถูกรวบรวมไว้ตั้งแต่ขั้นตอนการค้นหาและวิเคราะห์กลุ่มพื้นที่แล้ว

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ในการขับเคลื่อนงานของบริษัทตามแนวทางการสานพลังประชารัฐจำเป็นต้องบูรณาการการทำงานร่วมกันได้อย่างสมดุล โดยเฉพาะภาครัฐจะต้องให้ความร่วมมือและสนับสนุนบริษัทอย่างจริงจัง

2. บริษัทควรมีการประชาสัมพันธ์และสื่อสารกับองค์กรและชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้าใจ เพื่อประโยชน์ในการติดต่อประสานงานและการทำงานร่วมกัน

3. ควรเปิดโอกาสให้บริษัทมีช่องทางในการจัดหางบประมาณ โดยให้บริษัทสามารถทำการค้าเชิงพาณิชย์ได้เท่าที่ไม่ขัดกับผลประโยชน์ของประชาชน และเพิ่มทุนจดทะเบียนให้มีจำนวนมากพอที่จะขับเคลื่อนงานได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่อง การประเมินการตอบสนองความต้องการของประชาชนของโครงการประชารัฐในจังหวัดขอนแก่น เป็นเพียงแค่การศึกษานโยบายประชารัฐผ่านการดำเนินงานของโครงการบริษัทประชารัฐรักสามัคคีเท่านั้น ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาโครงการอื่นที่อยู่ภายใต้การดำเนินงานของนโยบายประชารัฐ หรือทำการศึกษาดำเนินงานของคณะกรรมการประสานและขับเคลื่อนนโยบายสานพลังประชารัฐประจำจังหวัด หรือ คสป. เพื่อให้เห็นมุมมองในการดำเนินงานและปัญหาที่หลากหลายและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- [1] กรมการพัฒนาชุมชน. (2560). *คู่มือการดำเนินงานโครงการประชารัฐ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- [2] กรมประชาสัมพันธ์. (2559, พฤษภาคม). *สานพลังประชารัฐ*. จดหมายข่าวจากรัฐบาลเพื่อประชาชน, 2(26) 1-12.
- [3] กรรณิการ์ สุขเกษม. (2546). *การจัดระเบียบข้อมูลทางรัฐศาสตร์ ใน เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและวิธีวิเคราะห์ทางการเมืองสมัยใหม่*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 411.
- [4] กัญจนา ลินทร์ตันกุล และวรรณภา โพธิ์น้อย. (2544). *สถิติและการวิจัยทางสังคมศาสตร์*, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 136-137.
- [5] คณะทำงานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ. (2558). *คู่มือประชารัฐรักสามัคคี*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- [6] ณีภูษิตา มากชู. (2545). *การประเมินโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน(กข.คจ.)ตามมติคณะรัฐมนตรี โดยใช้งบประมาณพิเศษปี 2544 ตามแผนก่องานต่างประเทศ ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดอุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- [7] อัมรินทร์ โคตรสิงห์. (2560). *ประชารัฐ: จากแนวคิดการบริหารสู่แนวทางปฏิบัติในปัจจุบัน*. วารสารพัฒนาสังคม, 19(1), 173-206.

- [8] นพพล อัครชาติ, (2559). *กระบวนการขับเคลื่อนการจัดทำบริการสาธารณะระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับคณะทำงานชุมชนบนพื้นฐานแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่: กรณีศึกษาโครงการชุมชนตัวอย่างวัฒนธรรมสันติวิธีตำบลสาละวิน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น*. วารสารการบริหารท้องถิ่น, 9(1), 77-80.
- [9] ประชาชาติธุรกิจ. (2561, 14 พฤษภาคม). *พัฒนาชุมชนแจง “บ.ประชารัฐ” 77 จังหวัดไร้ปัญหา*. สืบค้นเมื่อ 6 พฤศจิกายน 2561, จาก <https://www.prachachat.net/local-economy/news-157719>.
- [10] ไหวพจน์ ดวงจันทร์ จุฑามาส ทองบัวรุ่งและภูมิพัฒน์ ชมพูวิเศษ. (2558). *แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า จาก การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเภทของที่ระลึก : กรณีศึกษาแหล่งมรดกโลกบ้านเชียง ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี*. วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล, 1(2), 5-6.
- [11] ศศิธร ทองจันทร์. (2559). *การบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันกับการขับเคลื่อนนโยบายภาครัฐไทย กรณีศึกษาโครงการความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน จังหวัดพิษณุโลก, การค้นคว้าอิสระปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- [12] สมใจ สังข์แสงตมภ์. (2554). *การปรับเปลี่ยนบทบาทภาครัฐไทยกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและชุมชน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- [13] สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2559). *มติคณะรัฐมนตรี เรื่อง กลไกประชารัฐ วันที่ 12 มกราคม 2559*. สืบค้นเมื่อ 14 ตุลาคม 2561 จาก http://www.cabinet.soc.go.th/soc/Program2-3.jsp?top_serl=99317645.
- [14] สิริศักดิ์ อัจฉวิชัย. (2559). *การวิจัยเชิงคุณภาพ. การฝึกอบรมโครงการสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ (ลูกไก่) ครั้งที่ 4*. 27 กรกฎาคม 2559. โรงแรมลา วิลลา จังหวัดขอนแก่น.
- [15] Pestoff V. & Brandsen T. (2010). *Public governance and the third sector: Opportunities for co-production and innovation*. London: Routledge.
- [16] Yin R. K. (2014). *Case study research: Design and methods (5th ed.)*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.